

раїни. Нерідко насильницька мобілізація дітей та підлітків носила цілеспрямований характер. Спеціальним таємним меморандумом передбачалася відправка на територію Райху щонайменше 40–50 тис. осіб віком від 10 до 14 років для навчання їх робітничим професіям і подальшого визиску. У ході проведеної окупантами цільової операції під кодовою назвою «Сіно» до Німеччини було депортовано десятки тисяч неповнолітніх українців.

З весни 1943 р. окупанти масово відправляли до Німеччини дівчат, починаючи з 14-річного віку, це було однією з ланок низки заходів, які проводилися нацистами на виконання директив про термінову мобілізацію 500 тис. юних українок для роботи в домашньому господарстві німецьких родин.

Згідно з одіозною нацистською програмою «Lebensborn», спрямованою на поповнення титульних людських ресурсів Райху за рахунок виявлених на окупованих територіях «расово адекватних» дітей, тисячі юних українців було відібрано в батьків і приречено на роль яничарів новітньої доби.

Таким чином, на окупованих територіях діти та підлітки стали поряд з дорослими об'єктом політики етноциду, що здійснювалася різними методами і була націлена на знищення генофонду України.

В. Ленська (м. Кривий Ріг)

«Витоптала орда кіньми маленькі діти...» Діти війни

Світова війна — це жаклива соціальна епідемія, яка втягує у вир бойових дій одну країну за іншою. Вірус зла й руйнувань вражає світову спільноту. Від епідемій в першу чергу страждають діти. В планах проти-діючих сторін вони перестають бути дітьми, а перетворюються на різні наукові категорії під назвою «генофонд нації», «робочі руки» тощо. На окупованих територіях одних фізично знищують, а з інших намагаються виховати безсловесну тяглову худобу.

Підвалини цієї антигуманної політики були закладені ідеологами Третього райху і втілені на окупованих слов'янських землях під час Другої світової війни. На відміну від військових операцій, німці не мали чіткого

й одностайного плану дій відносно підлітків і діяли залежно від загальної ситуації воєнного часу.

Так, у вересні 1941 р. прийшов директивний лист з пропозицією відкрити чотирикласні, так звані, «народні школи» і «нічого не чинити проти найнижчого шкільництва»¹. Розробка механізму реалізації першої директиви розтяглася на довгі чотири місяці, аж доки райхскомісар України Е. Кох видав у січні 1942 р. наказ, в якому викладалися умови відкриття початкових шкіл. Цей документ мав яскраво виражений антирадянський і дискримінаційний характер. В ньому заборонялося використовувати навчальні плани і підручники радянської школи, викладати російську мову. Різко скорочувався перелік навчальних дисциплін, пропонувалася фільтрація педагогічних кадрів. В шкільній освіті відверто проводилася соціальна, національна і гендерна дискримінація. За природне вважалося фізичне покарання.

Але й на таку куцу, кастровану освіту окупантів вистачило не на довго. У жовтні 1942 р. Кох видав наказ про закриття шкіл, в яких навчалася молодь віком старша 15 років, і відправку її на примусову роботу до Німеччини.

Їх чекали приниження, знущання, побої, каліцтво, смерть. «Нас загнали в товарні вагони, набили як оселедців в діжку і поставили охорону, — пригадує тодішня дев'ятикласниця Надія Степаненко з м. Ровеньки Ворошиловградської області. — На вокзалі під час від'їзду стояв стогін і плач. Плакали і ті, що від'їжджали, і ті, що проводжали. Тут проходила справжня торгівля людьми»².

Безліч листів з фашистської неволі розкривають жахливу картину знущань з дітей. Типовим є лист Каті Сусаніної до батька: «... я рабиня німецького барона, працюю у німця Шарлена пралею... Працюю дуже багато, а їм два рази на день з одного корита з Розою і Кларою — так кличуть хазяйських свиней. Так наказав барон. “Рус була і буде свиня”, — каже він...»³

Дітей партизан і підпільників відправляли до дитячих бараків у концтабори Бухенвальд, Майданек, Освенцим, Саласпілс тощо. «Над нами, дітьми, проводили експерименти, — пригадує колишня в'язень В. Рувьова — вводили якусь вакцину, давали таблетки, проводили дослідження. В бараках, де ми жили, було вогко й темно, а звідси багато захворювань. Тих, хто захворів, вивозили. Більше їх ніхто не бачив»⁴.

Довгостроковій окупаційній політиці підриву генофонду української нації та відвертому геноциду сприяла низка наказів, інструкцій, висловлювань керівників вермахту про знищення підлітків. У «Пам'ятці німецького солдата» говорилося: «... вбивай кожного росіянина, не зупиняйся, якщо перед тобою старий чи жінка, дівчина чи хлопчик...» Гімлер нака-

зав вбивати жінок і дітей, щоб позбавитись месників. В унісон з ним висловлювалися інші⁵. На практиці це означало такі масові виходи окупантів, від яких і досі, через багато років після війни кров стигне в жилах. Не можна без жаху читати ті воєнні сторінки «Пионерской правды», де наводяться факти насильницької смерті дітей.

В одному з українських сіл фашисти схопили 4 хлопчиків-піонерів і повісили на шкільних воротах. В Керчі німецька комендатура наказала батькам відправити дітей до школи. З підручниками й зошитами вони пішли туди, а додому жоден з них не повернувся. Після звільнення міста на його околиці були знайдені 245 трупів тих самих хлопчиків і дівчаток. Дванадцятирічних дітей закопали живими в землю в селах Велика Берізка на Сумщині та Червоний Кут на Харківщині. Дітей перетворювали на живі мішені, за якими ганялись німецькі мотоциклісти, й розстрілювали їх⁶. В одній з листівок, які розповсюджувалися на окупованій території, наводиться факт розпродажу дітей віком від 8 до 12 років, батьків яких примусово відправили на роботу до Німеччини. Дітей, яких ніхто не купив, втопили в річці⁷.

Таким чином, одних дітей фізично знищили, а інших психічно покалічили. В листопаді 2004 року Верховна Рада України прийняла закон «Про соціальний захист дітей війни», визнавши врешті-решт цю категорію населення і цей пласт історії минулої війни.

Примітки

- ¹ *Косик В.* Україна і Німеччина у Другій світовій війні. — Париж–Нью-Йорк–Львів, 1993. — С. 549–550.
- ² В бою и труде: Подростки в Великой Отечественной войне. — М., 1982. — С. 127.
- ³ Говорят погибшие герои. — М., 1966. — С. 301–302.
- ⁴ *Правда.* — 1988. — 10 мая.
- ⁵ *Безыменский Л.А.* Германские генералы — с Гитлером и без него. — М., 1964. — С. 208.
- ⁶ *Пионерская правда.* — 1941. — 9 сент.; 1942. — 28 мар.; 1942. — 24 июня.
- ⁷ Листівки партійного підпілля і партизанських загонів України в роки Великої Вітчизняної війни. — К., 1969. — С. 113.